

Ibi: Latini autem liberti.

75 Ante legem Juniam Norbanam omnes manumissi, qui civitatis jure non gaudebant ex manumissionis justæ defectu, aut ex alia quavis causa, peregrini habebantur: sed postea qui non vindicta, censu aut testamento à dominis libertatem obtinebant, ex lege Junia Norbona jus Latii consequuti sunt ad instat colonariorum Italiae, unde Latini ceperunt nuncupari, l. unic. in princ. C. de Latin. libert. tollend. Retes d. lib. 3. numer. 25. Arnold. Vin. in §. ult. num. 1. Inst. de libertin. quæ autem colonariis Latinis competere, & quæ denegarentur, videre licet apud Carol. Sigon. de antiq. jure Italiae, Arnold. Vin. ubi proximè, Retes num. 26. ubi alios dat Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 10. cap. 22. vers. Latinae colonie. Quæ referenda sunt ad tempus, quo Itali jure civitatis caruerunt, nam post bellum Mariscum, de quo sup. n. 16. plures Italiae populi civitate Romana donati sunt, & huc spectant verba Imperatoris in d. l. unic. ibi: Ex qua, scilicet Latinitate, nihil aliud Reipublicæ, nisi bellum accessit civile. At sub Julio Cæsare Latinis omnibus coloniis jus civitatis indultum est. Sueton. in Cæsar. Cicer. in orat. pro Cornel. Balb. Retes sup. num. 25. Rosin. lib. 8. cap. 2. per tot.

76 Igitur hujusmodi liberti Latini etsi libertatem irrevocabilem ingratitudinis causâ adipiscerentur, cives Romani non fiebant, l. unic. §. ult. C. de Latin. libert. tollend. §. ult. Inst. de libertin. Ulpian. in fragm. tit. 3. de Latin. Cai. instit. lib. 1. tit. 1. à princ. Cujac. ad l. unic. & observation. lib. 1. cap. 5. Anton. Fab. in jurisprudent. tit. 5. princ. 3. Alciat. parerg. lib. 1. cap. 16. Joan. Rosin. sup. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, Rævard. de author. Prnd. c. 7. Retes ad tit. de interd. & regel. lib. 3. num. 24. Ofsuald. ad Donell. lib. 7. cap. 25. tit. A. in fin. Pichard. in §. Multis, num. 4. Inst. de libertin. Arnold. Vin. in d. §. ult. n. 1. Borcholten ibidem, n. 6. Briffon. d. verb. jur. verb. Latini.

77 Libertas quæ his hominibus ex non justa manumissione præstatur, à principio precaria fuit, & ad nutum manumissoris retractabatur, sicut de dedititiis præmissum est num. 68. quos tamen Prætor tuebatur, ne iterum absque causa legitima in servitutem revocarentur. Retes n. 25. & in opusc. lib. 5. c. 9. n. 2. Olan. in paralipom. l. 4. cap. 14. n. 40. At quoniam eveniebat, ut non impetrato Prætoris auxilio libertas retractaretur, supervenit lex Junia Norbona, qua constitutum est, libertos de quibus sermo est, ipso jure liberos irrevocabiliter fieri, & Latinorum jure gaudere, qui antea inter peregrinos censebantur, ex quo Latini Juniani sunt dicti. Ulpian. fragment. tit. 1. §. 5. Cujac. observat. lib. 18. cap. 20. Retes ubi proximè, Rosin. lib. 8. cap. 20. vers. Juniam Norbanam, cujus legis meminerunt & alii laudati sup. num. 76. quæ sanè nequaquam dedititiis prospexit, sicut observat Ret. d. lib. 3. num. 30. Lata est lex illa anno ab urbe condita 771. sub Imperatore Tiberio, Junio Silano, & Lucio Norbano Consulibus. Rosin. ubi proximè, cui ad stipulatur Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 6. ann. mundi. 4082. dum in catalogo Consulium eisdem illi anno assignavit. Retes d. l. 3. num. 26. ubi licet legatur anno 871. id errori imputandum est. De aliis capitulis ejusdem legis circa Latinos paulò inferius differendum est.

Ibi: Eam tamen habere poterant.

Discrimen hoc notatur ab omnibus inter Latinos Junianos ac dedititios; nam his præclusus erat aditus ad civium Romanorum jura nanciscenda, quibus indigni putabantur: illi, Latini scilicet, multifariam eadem poterant comparare, velut si justa, ac perfecta manumissione iterum manumitterentur, puta censu, vindicta, aut testamento: item beneficio Principis, milita, ædificio in urbe constructo, sive pistrino (id est, loco ubi farina molitur, Rosin. lib. 1. cap. 14. vers. De pistrinis,) navis fabrica, triplici partu, filio anniculo. Pleraque ex his recenset ac explicat Ulpian. in fragm. tit. 3. De ædificio agit Retes sup. num. 30. de anniculo filio infra dicendum est, num. proximo. His addendum est, quod si Latino concederetur, ut togam gasteret, eo ipso & civitas censebatur concessa, l. Sed si 32. ff. de jur. ffic. Ofsuald. ad Donell. lib. 2. cap. 16. in fin. nam toga indumentum proprium erat civium Romanorum. Rosin. lib. 5. cap. 32. vers. Ujus autem, Retes ad tit. de interd. & regel. lib. 1. cap. 3. ante n. 1. D. Nic. Ant. de exil. lib. 2. p. num. 14. Togæ usus ab Imperatore præstatur. Rosin. ubi proximè, Latini non aliter ad civitatem Romanam admittebantur, nisi prius natalium restitutionem, aut jus aureorum annulorum à Principe impetrassent, sicut eadem lege Junia cavebatur. Rosin. lib. 8. cap. 15. vers. Juniam Norbanam. quod à Justiniano sublatum est, authent. Ut liberti de cetero, §. 1. collat. 6. De qua differentia inter Latinos & dedititios videndus Cai. lib. 1. tit. 1. §. 4. Rævard. d. cap. 7. Arnold. Vin. in §. ult. n. 1. Inst. de libertin. ubi Pichard. Borcholt. num. 8. Retes d. lib. 3. num. 40. Briffon. ubi sup. De dedititiorum liberis sup. n. 74.

Sed ut percipiatur, quod de filio anniculo obiter asserui, scire oportet, lege Junia statutum esse, ut si Latinus, protestatione præmissa, quod animo prolis suscipiendæ contrahebat, duceret uxorem, ex qua filius nasceretur, qui annum ætatis suæ peragerit, tam ipse, quam parentes, si uterque Latine conditionis sit, cives Romani fiant. Ulpian. sup. tit. 3. §. 2. Rosin. d. vers. Juniam Norbanam, Retes num. 26. qui opinatur filium legis beneficio non gaudere, sed Latinum perfiltere, licet ingenuus sit.

Cui sententiæ refragantur aperte Ulpiani verba in d. §. 2. ibi: Et fieri civis Romanus, tam ipse, quam filius, filiaque ejus, & uxor, scilicet si & ipsa Latina sit; nam si uxor civis Romana sit, partus quoque civis Romanus est ex Senatusconsulto, quod authore D. Adriano factum est. Nec minus ratione, quam autoritate patrocintur infanti, siquidem durum est, quod ipse in Latina conditione resideat, qui parentibus extitit occasio, ut legis beneficio civitatis jus assequi possent, ut in simili perpendit Imperator in l. Cum quis, vers. Cum enim affectio, C. de natur. liber. Cui arripit axioma Philosophis, ac nostris commune, quo fertur. Propter quod unum quodque tale, & illud magis, ut in authent. Multo magis, C. de sacrosant. Eccles. Philosoph. posterior. lib. 1. Bald. in l. Petens, num. 33. C. de pact. Cyriac. tom. 1. controvers. 97. n. 13. Barbosa in collectan. ad d. authent. Multo magis, in fin. Valent. conf. 4. num. 94. Menoch. conf. 173. n. 33. Donell. lib. 15. cap. 3. Cum igitur parentes propter filium ad civitatem Romanam deducantur, cur ipse ejusdem beneficii non erit particeps?

Ibi:

Ibi: Latini tandem liberti.

81 Libertatem Latinam adipiscerentur manumissi epistolâ, inter amicos, aut convivii adhibitione. Cai. lib. 1. tit. 1. §. 2. Ant. Fab. sup. tit. 5. princ. 3. Rævard. de author. prudent. cap. 7. in princ. & in vers. Sunt & alia, Ret. in opuscul. lib. 5. cap. 9. n. 2. Parlador. different. 93. n. 11. Angel. Politian. miscellan. cap. 84. Rosin. de antiquit. Roman. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, Pichard. in §. ult. Inst. de libertin. Borcholt. ibi. n. 6. Vin. n. 1. Mynsinger. in §. Multis, Inst. eod. n. 6. Olan. in Paralipom. lib. 5. cap. 14. n. 38.

82 Per epistolam manumittebatur servus absens, qui à domino nunciabatur, ut se pro libero gereret, sed non antea libertatem consequeretur, quam epistolam reciperet, l. Qui absenti 38. ff. de acquir. possess. Chef. interpretat. jur. lib. 1. cap. 32. n. 8. cui epistolæ quinque saltem testes præter dominum subscribere necesse erat, quemadmodum & in manumissione inter amicos totidem interesse desiderabatur, l. unic. §. Sancimus, cum seq. C. de Lat. libert. tollend. Arnold. Vin. in §. Multis, vers. Inter amicos, Inst. de libertin. Mynsinger. ibi. n. 6. Per adhibitionem convivii servo libertas conferrebat, cum dominus ad hoc eum assidere suæ mensæ jubebat, ut sic liber fieret, non alias: solebant etenim Romani hunc honorem absque libertatis beneficio servis solertibus, ac de se beneficiis tribuere, ut conlat ex Columella lib. 1. de re rustica. ibi: Numquam tamen quem assidue sedulum & fortem in operibus administrandis cognoverit, honoris causâ mensæ suæ die festo dignetur assidere. Quod observant Rævard. d. vers. Sunt & alia, Rosin. ubi proximè.

83 Sed aliis etiam modis Latina competebat libertas, quos ferè omnes in unum congehit Justinianus in d. l. unic. ut advertit Vin. in d. §. Multis, in fin. Inst. de libertin. & prædixi sup. n. 44. de quibus Ant. Fab. sup. tit. 5. princ. 3. Eis casibus jungitur, quod servus minor triginta annis testamento manumissus ex lege Ælia Sentia Latinus libertus efficiebatur, nisi causa justa manumissionis apud Prætorem probaretur, ut insinuat Justinianus in §. ult. Inst. de libertin. & expressit Ulpian. tit. 1. §. 7. & tit. 3. §. 2. Rosin. sup. lib. 8. cap. 15. vers. Ut minorem, Vin. in d. §. ult. vers. Ætatis manumissi.

Ibi: Libertis verò dedititiis.

84 Latinis, ac dedititiis pariter fuit interdictum condere testamentum. Ulpian. tit. 20. §. 13. ubi sic respondet: Latinus Junianus, item is qui in dedititiorum numero est testamentum facere non potest. Latinus quidem, quoniam nominatim lege Junia prohibitus est: is autem qui in dedititiorum numero est, quoniam nec quasi civis Romanus testari potest, cum sit peregrinus; nec quasi peregrinus, quoniam nullus certe civitatis sciens, ut adversus leges civitatis sue testetur. Ubi Gujacijs reponit, civis est, loco verbi, sciens. Ideadvertunt Ofsuald. ad Donell. lib. 7. cap. 25. tit. A. ad fin. Retes in opuscul. lib. 5. cap. 9. num. 3. & ad tit. de interd. lib. 3. num. 28. Arnold. Vin. in §. ult. numer. 1. Inst. de libertin. & in §. ult. vers. Latinorum legitima, Inst. de success. libertor. Imò omnis ultima dispositio, etiam de jure gentium eis denegabatur, cum bona ipsorum manumissoribus tanquam servorum peculia cederent, ut ex aliis tradit Retes ubi proximè, quidquid de dedititiis

senferit D. Nicol. Ant. de exil. lib. 2. cap. 6. n. 11. Hinc vulgò jactatur, quod Latini moriebantur ceu servi, licet tanquam liberi viverent, ut latius infra asseretur, n. 90.

Quid juris ante legem Juniam de libertis, qui postea Latini effecti sunt, planè constat ex Doctheo veteri Grammatico, cujus fragmentum legitur post Codicem Theodosianum, illudque refert Olan. in Paralipom. lib. 4. cap. 14. num. 40. ubi dicitur, quod illi manumissoribus acquirebant, ac poterant in servitutem pro libito revocari, quibus etsi Prætor subveniret, ut libertatem tueretur, id cessabat tempore mortis: atque ita manumissores ut peculium bona libertorum percipiebant, unde lex Junia nihil novitatis induxit circa bona Latinorum, sed pristinum jus manumissoribus expressum reservavit, ne videretur illud adimere, dum illis retractandæ libertatis facultatem auferebat.

Non solum autem ejusmodi homines testamenti factione activa carebant, ut asserunt, sed etiam passiva; nihil enim ex testamento capere permittebantur, sicut D. Covar. nos docet, ac probant Ulpian. tit. 22. §. 1. & 2. & tit. 25. §. 6. Ofsuald. ad Donell. lib. 8. cap. 2. lit. C. Retes d. lib. 3. n. 29. & 42. Chef. interpretat. jur. lib. 1. cap. 1. num. 11. Olan. sup. lib. 4. cap. 11. num. 36. Arnold. Vin. in princ. n. 1. Inst. de hered. instit. & in §. Legari, Inst. de legat. Pichard. in eod. princ. num. 12. & in princ. n. 37. Inst. de fideicommiss. hereditat. In quo animadvertendum est, ut quod dicitur de legatis, procedat in hæreditatibus, & è contra, quia illis solum legari potest, qui hæredes institui possunt, §. legari, ubi Gloss. Inst. de legat. Mynsinger. in princ. n. 3. Inst. de hered. instit. Oroz. de apicib. jur. lib. 1. cap. 4. n. 3.

Quod similiter observabatur etiam ante legem Juniam, quæ vetuit Latinis, ne aliquid ex testamento perciperent, ut præcitati tradunt DD. tunc enim omnes liberti, qui cives Romani non efficiebantur, fuere peregrini, ut colligitur ex Ulpian. tit. 22. §. 1. ac traditis à Retes ad tit. de interd. lib. 1. cap. 3. in fin. principi, usquedum ea lex ipsis præter dedititios jus Latii concessit: peregrini autem nec hæredes institui, nec legatis honorari poterant, l. 1. C. de hered. instit. l. Sed etsi, §. Solemus, ff. eod. Ulpian. ubi proximè, Gloss. in §. Legari, Inst. de legat. Donell. lib. 6. cap. 7. lit. L. Olan. sup. d. lib. 4. cap. 14. numer. 6. Arnold. Vin. in princ. num. 1. Inst. de hered. instit. Chef. sup. num. 8. & 9. Hæc quæ extra dubium esse videntur, evertit insignis Ofsuald. ad Donell. lib. 17. cap. 17. lit. A. ad fin. ubi scripsit, Latinum Junianum ante legem Juniam potuisse capere hæreditatem, quod deduxit ex Ulpiano tit. 22. §. 2. dum docet, ideò Latinum prohiberi acquirere hæreditatem, quia lex Junia vetat, quasi aliud juris antea esset. Sed levi quidem ratione movetur; nam cum ea lex permisisset, Latinos libertos hæredes institui, ut mox probabitur, quod prius non licebat, cum essent peregrini, opus fuit exprimere, quod capere hæreditatem non valerent, nisi cives Romani congruo tempore efficerentur, quæ est sententia Ulpiani in d. §. 2.

At licet Latini, & dedititiis pariter capere ex testamento civis Romani viderentur, ut prænotavimus; tamen inter ipsos illud discriminis fuit: nam dedititii nullo modo hæredes institui, aut in legatariis constitui poterunt, Ulpian. sup. §. 1. quia testamenti factionem nec passivam habuerunt: Latini verò sic, unde jure hæreditas, & legatarij

legatum eis relinquebatur. Ulpian. tit. 20. §. 7. hæc verò capiebant, si tempore mortis testatoris, aut intra cretionum centum dies, si ita hæredes instituerentur, civitatem adipiscerentur Romanam, aliàs fisco cedebant. Ulpian. tit. 17. in princip. & tit. 22. §. 2. Retes ad tit. de interd. lib. 3. num. 29. Chesius d. cap. 1. num. 11. Arnold. Vin. princip. num. 2. Instit. de heredib. instit. Ex quibus patet aliud esse habere testamenti factionem passivam, & aliud capere ex testamento, quod expressim præcitati auctores observant.

- 89 Latini Juniani capere fideicommissum non prohibebantur. Ulpian. tit. 26. §. 6. Osiwald. lib. 8. c. 2. lit. C. Olan. sub. lib. 4. cap. 11. num. 36. Pichard. in princ. num. 27. Instit. de fideicom. hæred. Retes sup. num. 31. qui latè probat, & num. 42. aliud juris in dedititiis fore opinatur; nam veram libertatem nec de jure gentium eos obtinuisse sentit, quod tamen dubium redditur ex dictis supra, à num. 67. & quia libertas, quantumcunque oppressa, & coarctata, adhuc libertas est, ut de adscriptitiis, & similibus agens tradit Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 3. ex numer. 19. qui ex cap. 1. hoc ipsum demonstrat de Indis Occidentalibus Præterea Ulpianus d. tit. 22. §. 1. non inficiatur dedititium institui non posse, quia servus, sed quia peregrinus est Atqui peregrinus capax fuit fideicommissi, ut fuse probat Olan. d. lib. 4. c. 11. per tot. & cap. 14. num. 28. Igitur & dedititius. Adhuc poterit respondere Retes ex illis, quæ ipse docet d. lib. 3. num. 59. deportato, scilicet quod odio dedititorum, utpote qui criminibus maculati sunt, id receptum est, ut à fideicommissorum perceptione excluderentur, ne alioqui fraude lex illusoria redderetur, quæ illos odio prosequeretur.

Ibi: *Latinorum verò quorum melior conditio.*

- 90 Quemadmodum Latini hæredem ex testamento nullum habebant, ita nec ab intestato successorem; nam lex Junia eorum morientium substantiam adinstar peculii manumissoribus deferebat. Hinc dicitur, quod isti vivebant ut liberi, & ut servi mortem oppetebant, l. unic. in fin. princ. C. de Latin. libert. tollend. ubi Cujac. Gloss. in §. ult. Instit. de libertin. Arnold. Vin. in §. ult. Instit. de success. libert. Borcholt. ibidem, & in d. §. ult. de libert. num. 6. Retes d. lib. 3. num. 28. & opusculor. lib. 5. cap. 9. num. 3. Rosin. lib. 8. cap. 15. vers. Juniam Norbanam.

- 91 Circa Latinorum successione edictum Trajani promulgatum est quo jubebatur, ut si quis ex illis, inficio patrono, jus civitatis ab Imperatore impetraret, eo dum viveret gauderet, sed obitus tempore patrimonium ipsius ceu Latini ad manumissorem spectaret. Retes d. cap. 9. num. 4. Borcholt. in §. ult. Instit. de success. libertor. Vin. ibidem, vers. Divi Trajani. Ejus edicti meminit Justinian. in l. ult. C. de Lat. libert. toll. in §. ult. Instit. de success. libert. Factum quoque fuit Senatusconsultum Largianum, quod induxit, ut liberi manumissoris non exhereditati excluderent ceteros etiam hæredes institutos à successione, sive occupatione bonorum Latini liberti, cum ex lege Junia patronus possit jus hoc capiendi bona Latini extraneis, ut reliquum patrimonium, relinquere legati, institutionis, aut alio quovis titulo. Retes ubi proximè, qui rectè probat jus istud ad bona Latinorum transmissibile fore ad quoscunque patron. successores

lege ex Junia, sed præfato Senatusconsulto liberi extraneis jubentur anteponi.

Præter legitimam successione Latini caruerunt omnibus aliis, quæ propria civium Romanorum habebantur: ea tradit Rosin. lib. 10. cap. 22. in princip. & fufius Carol. Sigon. de antiq. jur. civ. Roman. Sic connubium cum civibus Romanis non habuere, nisi impetraretur. Ulpian. tit. 6. §. 3. Arnold. Vin. in §. ult. numer. 1. Instit. de libertin. Retes d. lib. 3. num. 26. ubi limitat. Sed potest limitatio rejici asserendo, quod Ulpiani fragmentum à quo eam Retes deducit, accipiendum est impetrata à Principe facultate, ut Latinus cum cive Romana contraheret, juxta eundem Ulpian. in d. §. 3. Consequenter liberos sub patria potestate non habebant, ut cives Romani, ut constat ex Ulpiano tit. 5. per tot. Vin. ubi proximè. Tutores itidem testamento dare nequebant; nam lex Junia, quæ illis testamenti factionem passivam tribuit, hoc ipsis adem, etiam regulariter illi tutores dari possent, cum quibus testamenti factio est. Ulpian. tit. 11. §. 15. Retes d. lib. 3. num. 29. Vin ubi proximè: quod ideo vetitum ne peculia eorum in præjudicium patronorum pupillis obnoxia essent, existimat Retes: sed alia ratio reddi potest, quia tutela munus publicum erat, princip. Instit. de excusat. tutor. Cujac. ad l. 2. ff. de reg. jur. Petr. Greg. Syntagmat. lib. 12. cap. 4. num. 2. Aut. Fab. Jurisprud. tit. 25. princ. 1. à quibus Latini remoti erant, ut compertum habetur. Adjicit singulariter Retes d. lib. 3. num. 24. quod non licebat Latinis Junianis intra urbem & septimum milliarem commorari, ex Divo Isidoro Hispanensi lib. 9. origin. c. 4. in fin. cujus authoritati plurimum deferendum nobis est, ut saltem agnoscamus aliquando sic obtinuisse: at ratio præterit propter quam hujusmodi homines ab urbe exularent, qui melioris conditionis fuere, quam peregrini, cum hi ad Romam frequentissime confluerent, ibique habitarent, ut constat ex Rosin. lib. 8. cap. 20. vers. Nec verò, Olan. in suo Paralipom. lib. 4. cap. 14. per tot. Præterea Latino licuit ædificium, aut molendinum in urbe construere, prout asserunt est num. 78. Vide Rosin. lib. 8. cap. 2. vers. Triennio post, ubi traditio D. Isidori comprobatur.

Aliqua tamen specialiter Latinis Junianis indulta sunt, quæ ad cives Romanos atinebant, atque ita Latinus testamento testis adhibebatur, familie emptor, ac libripens existere poterat. Ulpian. tit. 20. §. 7. Retes num. 27. & 29. nexus, & mancipationes peragere, Ulpian. tit. 19. §. 3. Retes num. 27. Alia quæ ad Latinorum conditionem, & statum spectant, colligere licet ex Carol. Sigon. tract. de antiq. jur. Ital. Rosin. d. c. 22. vers. Latinæ colonix, & aliis antiquis, quos dat Retes d. lib. 3. n. 24. De dedititiis qui peregrini erant, ut non semel testatur Ulpianus in præcatis fragmentis, vide quæ de eorum jure congerit Olan. lib. 4. cap. 14. per tot. Adde D. Cov. num. 10. in fine.

Observandum tandem est, quod etiam respectu patronorum inter libertos distinctio quædam, & ordo servabatur, ita ut dicerentur primi, secundi, tertii, &c. prout quisque apud patronum suum gratiæ & autoritatis plus obtinebat. Ita Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, ex Adrian. Turneb. adversarior. lib. 18. cap. 3. Idem Turneb. lib. 27. cap. 21.

Ad Num. 8.

Quanyis servi vindicta censu, aut tedamento manu-

manumissi justam libertatem, ac Romanam civitatem nanciscerentur, sicut jam prænotavimus: non tamen omnibus privilegiis, & juribus civium Romanorum potiebantur, imò ab illis descendentes, tanquam ex infecta radice procreari, à quibusdam muneribus, & honoribus usque ad certum gradum arcebantur: etenim idem manumissus ad nullam dignitatem, vel munus publicum admitti poterat, nisi ad quædam adjecta, quæ recenset Rosin. ubi nuper, lib. 1. cap. 20. in fin. princip. Filius liberti eodem jure ac pater censebatur, qui non, nisi in tribubus urbanis, ceu ignobilioribus suffragium ferre permittebantur. Nepos in rusticis tribus referri poterat, pronepos Equestri Ordini nomen dabat; sed à Senatu rejiciebatur: abnepos Senatoriæ dignitatis, ac cæterarum capax censebatur. Ita Rosin ubi proximè, Arnold. Vin. in princ. Instit. de ingen. ubi ait, manumissus remotos fuisse à quibusdam prærogativis, quæ concedebantur ingenuis; sed hodie sublatam esse differentiam à Justiniano in authent. ut liberti de cætero, collat. 6. traditam, quia jus ingenuitatis omnibus libertis datum est, ut notatur, inf. num. 101.

Ibi: *Non est in postremam tribum.*

- 96 Hic ni fallor, classis cum tribu confunditur, quæ inter se differunt, ut liquidò apparet ex traditis supra, num. 4. cum seqq. & n. 14. in tribubus enim nulla prior, aut posterior censebatur, quod in classibus secus erat, ut d. n. 14. notatur; & hoc discrimen in suffragiis ferendis manifestè dignoscatur, de quo Rosin. lib. 6. c. 14. vers. de suffragiis, & diximus supra, n. 21.

- 97 In classi ergo ultima liberti describebantur, si cut D. Covar. tradit, in quam egeni conjici debebant prout asserunt est num. 14. cum illi tunc nihil in bonis haberent, quasi recenter nati, nisi forte peculium, domino concedente, portarent, quod pusilla pecunia erat, l. Depositi §. 5. ult. ff. de pecul. Donell. lib. 9. c. 5. Retes opuscul. lib. 1. cap. 1. num. 9.

Ibi: *Quod raro accideret, ut ad eos usque.*

- 98 Hoc de classibus verum habet cum centuriata celebrabantur comitia, de quibus Rosin. ubi proximè, ita proloquutus est: Plerumque enim prima vocatione absoluebantur comitia, raro ad quartam perveniebatur, quinta & sexta erant supervacaneæ. Absoluebantur quidem comitia suffragiis primæ classis, si omnes centuriæ illius, quæ fuere 89. in idem placitum convenirent, quoniam ipsarum omnium majorum partem. efficiebant, unde licet reliquæ refragarentur, quæ erant 95. ut notatum est n. 14. nihil referebat, & sic supervacaneum foret eas vocare. Si verò centuriæ primæ classis dissentirent inter se, rogabatur secunda, ac deinceps suo ordine inferiores usque ad 97. centuriæ consentirent, quæ erat major pars, cum omnes essent 193. quæ sic observat Salian. annal. tom. 4. ann. mund. 3487. num. 6. qui rectè animadvertit, quod ea arte Servius Tullius plebem à tractandis Reipublicæ negotiis callidè rejectit, cum in tribubus calculus divitis, & pauperis æqualiter valeret.

Ibi: *Tullius Hostilius Rex.*

Leberti in quatuor urbanas tribus, ut ignobiliores, sicut asserunt est supra n. 13. conjiciebantur Rosin. lib. 1. cap. 20. in fin. princip. cum scilicet liberti in tribubus describi merebantur, de quo n. 102. & 109. Sed an hoc Tullius Hostilius instituerit, dubium est; nam etiam aliqui renitantur, receptius est quod Romulus populum in tres tribus duntaxat digessit, qui sic tripartitus usque ad Servium Tullium persistit, ut asseruntur ex aliis supra n. 4. de quo extat egregium testimonium apud Dionys. antiquitat. lib. 4. ibi: Ceterum Tullius postquam septem colles uno muro complexus est, urbem in quatuor partes divisit à collibus denominatas, Palatinam, Suburanam, Collinam, Esquilinam: & quatuor urbis tribus esse fecit, quæ ad id tempus tres fuerant. Et sequuntur Carol. Sigon. de antiq. jur. civ. Roman. Salian. sup. ann. 3483. num. 3. ubi alii, Rosin. lib. 6. c. 15. vers. Tarquinio Prisco, ac præmissis n. 4. 12. & 20. Tullus autem Hostilius tertius Rex Romanorum fuit: qui eis dominari cœpit anno ab Urbe condita 82. Salian. tom. 4. an. mundi 3383. n. 4. Servius Tullius sextus in regnum evehctus anno Urbis 176. Salian. anno mundi 3477. n. 1. Quæ cum ita sint, nequivit Hostilius jubere, ut liberti referrentur in quatuor urbanas tribus, quæ adhuc institutæ non fuerant.

Ibi: *Imò ex quatuor his urbanis.*

Ita suo loco prænotatum est supra, n. 15. sub vers. Esquilina tribus.

Ibi: *Quamvis Vindictio illi.*

De quo supra, num. 46.

Ibi: *Ex quibus non omninò con-*
venit.

Quondam apud Romanos nuncupabantur liberti, qui post jugum servitutis beneficium manumissionis experiebantur; libertini verò eorundem liberti: sed usu eà distinctione abolitâ, ipsi manumissi libertini, vel liberti, & eorum posterit ingenui vocitari cœperunt, ut plane colligitur in princ. Instit. de ingen. & ex tit. Instit. de libertin. ac de successione libertor. & observant Osiwald. ad Donell. lib. 2. cap. 11. lit. A, Rosin. dist. lib. 2. cap. 20. in princip. Pichard. Arnold. Vin. Mynfinger, & alii in princip. Instit. de libertin. Rævard. conjectaneor. lib. 1. cap. 8. Aliter eadem verba inter se distingui adnotat Laurent. Valla elegantiar. lib. 4. cap. 1. quem ex nostris sectantur Osiwald. & Mynfinger. ubi proximè, Parlador. differ. 93. n. 3. scilicet libertini verbum fore adjectivum, significans hominis conditionem, & statum quoad jus publicum, unde libertina mulier, libertinus status: liberti substantivum, quo appellatur manumissus quoad patronum. Sic dicitur libertus Titii, successio liberti, non libertini. Quæ observatio comprobatur ex tit. Instit. de libertin. & successione libertor.

Ibi: *At Justinianus Imperator.*

Omnia, quæ de differentiis libertinorum hucusque præjecimus, sustulit Justinianus, itatens ut omnes servi, qui quovis modo ad libertatem pervenirent, manumissorum conditionem fortiterentur,